KÜRESELLEŞEN DÜNYADA DEVLETLERİN SINIR GÜVENLİĞİ: ULUDERE SINIRI ÖRNEĞİ

Dr. Bülent ÖZTÜRK
Çankırı İl Emniyet Müdürlüğü, Şube Müdürü

Prof. Dr. İhsan BULUT
Akdeniz Üniversitesi

Giriş

Türkiye'nin genel güvenliği açısından sınır güvenliği önemli bir kavramdır. Başta Doğu ve Güneydoğu sınırlarının fiziki coğrafya özellikleri ve güney sınırlarının yanı başında bulunan istikrarsız siyasi rejimler sınır güvenliğini Türkiye açısından daha da önemli kılmaktadır. İnsan kaçakçılığı başta olmak üzere her türlü kaçakçılık, uyuşturucu ticareti, insan ticareti ve yasadışı göç başta olmak üzere sınır güvenliği ve yönetimine ilişkin faaliyetler ülkenin ulusal ve uluslararası güvenliğini tehdit etmekte ve Türkiye açısından henüz araştırılmamış önemli sınır çalışma konularını oluşturmaktadır.

Coğrafi bir kavram olarak sınır siyasal, ekonomik, kültürel ve toplumsal olarak farklı anlamlara sahiptir ve farklı şekillerde kullanılagelmiştir. Ayrıca sınırlar günümüzde de önemli araştırma konuları içerisinde yer almaktadır. Bu bağlamda özellikle Dünyanın birçok yerinde yaşanan çatışmalar sınır çalışmalarının yeni bir boyut kazanmasını sağlamış ve önemli hale getirmiştir. Benzer şekilde yeni güvenlik konsepti ışığında, güvenlik ve güvenli alan/bölge oluşturmak için Avrupa Birliğinde (AB), Entegre Sınır Yönetimi modeli kullanılmaya başlanmıştır. AB'ne üyelik için aday olan Türkiye Cumhuriyeti de bu modeli benimsemiş, kurum içi, kurumlar arası ve diğer ülkelerle işbirliği çalışması başlatmıştır. Sınır aşan suçlarla mücadele için yapılması gerekenler,

entegre (bütünleşmiş) sınır yönetimi dâhilinde sınır güvenliği anlayışının bölgesel ve küresel aktörlerini içine alarak yeni bir anlam kazanmıştır.

Sınırdaş ülkelerin siyasal yapıları ve güvenlik kabiliyetleri sınırların güvenliği açısından önemlidir. Türkiye'nin güney ve güneydoğusunda yer alan ülkelerin iç savaş yaşamaları, sınır güvenliğinde endişe verici ihlallere yol açmakta, Türkiye'nin kendi çabaları ile güvenliğini sağlama çabaları başta can olmak üzere büyük ekonomik kayıplara da yol açmaktadır.

Uludere sınırı ve yaşanan trajik olay[1] bu sorunun tipik örneğidir. Irak'ta 1991 yılından beri yaşanan siyasi istikrarsızlık, Uludere sınır güvenliğini riskli hale getirmiştir. Uludere ilçesi ve yakın çevresindeki yerleşmelerde yaşayan nüfus, sınırın güneyinde yaşanan güvenlik zaafını değerlendirerek, kaçakçılığa yönelmiştir. Bu sorun Türkiye'de yaşanan terör ile birlikte, silah kaçakçılığının da yer aldığı, oldukça tehlikeli bir boyut kazanmıştır.

Araştırmaya literatür taraması ile başlanmış, farklı kaynaklardan ve çeşitli veri toplama yöntemleri kullanılarak elde edilen verilerin temini ve ilgili birimlerden doğrudan temas kurularak fiilen sahaya dayalı birincil kaynaklardan yararlanılarak konu analizi yapılmıştır. Bölgeye ait haritaların oluşturulması, güvenlik ile arazi yapısı, doğal ve beşeri koşullar arasındaki korelasyonların araştırılmasına dayalı bir yaklaşımla veriler analiz edilmiş ve değerlendirilmiştir. Bununla birlikte, hava fotoğraflarının temini ve yorumlanması, verilerin yorumlanması, haritaların oluşturulması ve risk analizleri yapılarak çalışma tamamlanmıştır. Araştırma bu niteliği ile karma metotla başka bir ifade ile nitel ve nicel yaklaşıma dayalı bir metodolojiyle hazırlanmıştır. Uludere örneğinde incelenen sınır güvenliği, Türkiye'nin jeopolitik yapısı, güvenlik paradigmaları ve sınır araştırmalarında kullanılan metotlardan yararlanarak tamamlanmıştır.

1. Küreselleşme ve Sınırlar

Etki alanı toplumlararası ilişkiler olan küreselleşme, bu ilişkilere konu olan her türlü siyasi, ticari, askeri, ekonomik, sosyokültürel boyutlara sahiptir. Ulus-devlet, uluslararası kuruluşlar ve devletler-üstü kurumlar, yerel yönetimler ve sivil toplum kuruluşları küreselleşmenin aktörleri arasında yer almaktadır. Küreselleşme sürecinde, bu dört aktörün birbirleriyle olan iletişimsel

1 28 Aralık 2011 akşamı Türk Hava Kuvvetlerinin, Şırnak'ın Uludere ilçesi yakınlarındaki Irak topraklarında F-16 savaş uçaklarıyla yaptığı bombardıman sonucunda 34 vatandaşın hayatını kaybetmesi olayı. Operasyonda hayatını kaybedenlerin, Irak'tan Türkiye'ye mazot ve sigara getirmek için PKK'nın kullandığı yol üzerinden geçen bir kaçakçı kafilesi olduğu tespit edilmiştir (Kaynak: http://www.kamupersoneli.net/gundem/roboski-dosyasi-yeniden-miaciliyor-h9450.html).

eylemleri sonucu oluşan etkileşimleri küreselleşmeye yön vermektedir (Bayar, 2008, s. 26).

Jeopolitik konumuyla birçok sorunla karşı karşıya kalan Türkiye, jeostratejik konumuyla da küreselleşmenin etki alanındadır. Kıtalar arası köprü vazifesi gören Türkiye'nin de bu küreselleşme dalgasından etkilenmeye devam ettiği söylenebilir. Bulunduğu coğrafi konum haricinde sahibi olduğu jeopolitiğin değişen unsurları arasında yer alan başka bir deyişle beşeri unsurlarından nüfusu ve kültür değerleri ile kültür çevresi Türkiye'nin küreselleşme sürecinden fazlaca etkilenmesine neden olmaktadır.

Bununla birlikte güvenlik kavramının günümüzde yaşadığı değişim küreselleşmenin yoğunlaşmasıyla gerçekleşmektedir. Soğuk Savaş Döneminde ülkemiz açısından güvenlik tehdidi komünizm olarak kabul edilirken, günümüzde genel ve özel alanlara kayan kişisel ve küresel alanda, askeri de olmayan alanlardan kaynaklanabilen tehdit algılamalarımız oluşmuştur. Etnik çatışmalar, ülkelerin yayılmacı ve sömürgeci politikaları, biyolojik-kimyasal-nükleer silahların üretilmesi ve yayılması ve silahlanma yarışı, asimetrik tehditlerin çoğalması geleneksel güvenlik tehditlerindendir.

1996 yılından bu yana Türkiye'nin de aktif bir üyesi olduğu Birleşmiş Milletlerde yapılan Uluslararası Silahsızlanma Konferansı'nda kaleme alınan sonuç raporunda ifade edilen yeni güvenlik anlayışına göre; "*Güvenlik yalnızca askeri değil aynı zamanda politik, ekonomik, sosyal, insani ve ekolojik bakış açılarına ihtiyaç duymaktadır… Yoksulluk, cehalet, salgın hastalıklar, sefalet, beslenme bozukluğu, doğal kaynakların israfı, insan hakları ihlalleri v.b. tehditler yani güvenlikle ilgili olan önemli tehditlerinden bazılarıdır"* (UNOG, 2016).

Globalleşme olarak da ifade edilen küreselleşme, çağımıza ait bir olgu olmayıp, farklı coğrafyalarda yaşayan toplumlar arasındaki iletişimin gerçekleştirildiği döneme kadar uzanır. Halen yaşamakta olduğumuz küreselleşme; en basit anlamda, yerkürenin farklı bölgelerinde yaşayan insan, toplum ve devletlerarasındaki iletişim ve etkileşim derecesinin "karşılıklı bağımlılık" kavramı çerçevesinde giderek artması olarak tanımlanabilir. Küreselleşme sürecinin başlangıcı konusunda farklı varsayımlar olmakla beraber kimi yazarlar bu sürecin 20. Yüzyılın sonlarına doğru başladığını, kimileri de 20. yüzyıldan önce, coğrafi keşiflerle başladığını iddia etmektedirler (Karabağ, 2002).

Güvenlik algılaması Soğuk Savaş sonrasında dönüşüme uğramış ve hem asimetrik hem de çok boyutlu güvenlik ve güvensizlik kavramları/ihtiyaçları ortaya çıkmıştır. Dolayısıyla bu döneme kadar yapılan güvenlik çalışmaları bu dönemden sonra geçerliliğini yitirmeye başlamışlardır. Küreselleşme süre-

ciyle birlikte güvenlik tehditlerinin tarihin hiçbir döneminde olmadığı kadar çeşitlendiğine ve yoğunlaştığına işaret eden Önen (2015) içinde bulunduğumuz yüzyılda uluslararası güvenliği tehdit eden ve ciddi krizlere neden olacak unsurları; *"Uluslararası terörizm, dini fanatizm, büyük ve dramatik boyutlara ulaşan yoksulluk, çevre kirliliği, etnik kavgalar, insan neslini tehdit etmeye başlayan sanayi atıkları, nükleer, kimyasal ve biyolojik silahların varlığı, ciddi insan hakları ihlali vb nedenler olarak" sıralamıştır.*

Küreselleşmenin getirdiği güvenlik anlayışı eski "tehdit eksenli güvenlik" anlayışının yerini "risk eksenindeki güvenlik" anlayışına bırakmıştır. Güven ortamının muhafazası için tehdit olarak kabul edilen bölücü, yıkıcı ve irticai faaliyetler, uluslararası organize suçlar gibi birçok risk unsuru güvenlik siyasetinde yeni bir kavramı geliştirmiştir. Küresel risk toplumu tezini içinde barındıran yeni eğilim, güvenlik kavramını riskler bakımından değerlendirmektedir. Küreselleşme gerçek ya da hayali, etkili ya da etkisiz nasıl kabul edilirse edilsin sınırlar, insanların politikada ve ekonomide aldıkları rolün algılanmasında daha da önemli rol almaya başlamışlardır. Bu rolden hareketle Amerika'da, Avrupa'da sınırlar arası işbirliği, göçler ve sınır güvenliği konularında araştırmalar yapan merkezler kurulmuştur. Bunlar ve benzer merkezlerle göç ve güvenlik konularına olan ilgi daha da artmaktadır.

Yapısal olarak çok kutuplu hale gelen uluslararası sistem de bu süreçten etkilenmiş ve özellikle sınırların önemi ve güvenliği artmıştır. Bu korumanın sağlanması için ise yeni ortalıklar geliştirilmiştir. Özellikle uluslararası örgütler ile olan ilişkiler bu dönemde daha da artmıştır (Önen, 2015).

Siyasi belirsizliklerin yaşandığı komşu ülkelerde iç sınırların yeniden tesisi tartışılmaktadır. Bu ülkelerin birçoğunda her gün insanlar hayatını kaybediyor. Bazılarında açık bazılarında gizli iç savaş yaşanıyor. Yakın süreçte ayağa kalkma imkânları yok gibi, hatta hızla daha da iç çatışmalara girecekler gibi. Küresel güçlerin haritası da ülkeler haritası da yeniden yapılanıyor, çiziliyor. Osmanlı İmparatorluğu'nun dağılışından sonra bulunduğumuz coğrafyada en büyük ikinci çözülmenin gerçekleştiğine şahit oluyoruz. Gelecekte yanı başımızda yeni devletler, devletçikler, belki şehir devletleri görme ihtimallerimiz var. Arabistanlı Lawrence olarak tanınan Thomas Edward Lawrence'in sözünü hatırlatmak gerekir: *"Birbirinize tutunurken sizi alt etmek zor. Önce ayrılacak, ardından düşman olacak, sonra da yok olup gideceksiniz. Ben de çubuğumu yakıp keyifle tüttüreceğim"* (Kılıçaslan, 2015).

"*Türkiye Avrupa Birliğine tam üye olana kadar Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası kapsamında oluşturulacak yeni güvenlik sistemi içerisinde ulusal güvenlik çıkarlarının AB tarafından sürekli bir biçimde dikkate alınaca-*

ğını garanti eden somut mekanizma içerisinde yer almak istemektedir. Bu nedenle Türkiye'nin NATO üyeliğinden ve kilit jeopolitik konumundan yararlanmak suretiyle, AB'nin bu boyutunda görüşlerini yansıtabileceği bir mekanizmaya sahip olmaya çalışması önem taşımaktadır" diyen Çomak (2005, s. 105), güvenlik amaçlı, NATO, AGİT ve Avrupa Konseyi gibi Avrupa güvenliğini doğrudan ilgilendiren uluslararası güvenlik kuruluşları içinde olmanın ve bu yönde yaklaşım sergilemenin Türkiye'nin ulusal çıkarları ile Avrupa Birliğinin geneli için zorunlu olduğuna işaret etmiştir. Nitekim 'küresel güvenlik' kavramı uluslararası güvenlik kuruluşları ile birlikte hareket etmeyi zorunlu kılmaktadır. "*21. yüzyılda küresel tehditleri değerlendirdiğimizde, (AB ile) müşterek güvenliğimize yönelik potansiyel, etnik ve politik ihtilafların devam ettiği görülmektedir. Özellikle NATO'nun kriz bölgesi olarak adlandırdığı* 16 bölgesel sorunun 13'ü Türkiye'yi doğrudan ilgilendirdiği dikkate alınırsa, bölgemizdeki barış ve istikrara ne derece ihtiyaç bulunduğu açık olarak görülmektedir" (Çomak, 2005, s. 107). NATO'ya göre istikrarsız ve riskli olarak sıralanan 16 bölgeden 13'ü Türkiye'nin etrafındadır. Bu bölgeler "*Çeçenistan, Dağlık Karabağ, Güney Osetya, Abhazya, Kosova, Sancak, Bosna Hersek, Makedonya-Arnavutluk sınırı, Suriye, Irak'ın kuzeyi, İran ve Beyaz Rusya'dır"* (Güney, Nurşin, Ateşoğlu, 2004).

Türkiye politikalarını uygularken jeopolitik önemini kullanarak uluslararası kuruluşların desteğini yanına almalıdır. Avrupa'da komünizm tehdidinin kalkması ve soğuk savaş sonrası bölgesel güvenlik toplumu inşa etmeye çalışılırken Türkiye yeni güvenlik tehditleriyle karşılaşmaya devam etmektedir. Yeni güvenlik tehditleriyle başarılı mücadele edebilmek için değişen konjonktüre göre uygun politikalar geliştirebilmek jeopolitik derinlik ve jeopolitik yaklaşımlarla mümkün olabilecektir.

Küreselleşmenin halen yaşandığı içinde bulunduğumuz süreçte, Orta Doğu coğrafyasındaki belirsizlik, çatışma ve reform dönemi bağlamında Irak'taki toprak egemenlinin korunması hem ülkemiz hem de bölgesel barış ve güvenlik için vazgeçilmezdir.

Sonuç olarak özellikle 80'li yıllardan itibaren yoğunluğu hissedilmeye başlayan küreselleşme fenomeni birey, toplum ve devletleri sıkı bağlarla birbirlerine bağlamak "zorunda bırakmış" bir olgudur. Bu olgudan kaynaklı uluslararası bağımlılıklar her ne kadar ülkelerin birbirleri ile ekonomik ilişkilerini artırmış olsa da devletlerin en önemli ilkesi olan egemenlikten taviz verilmemiştir. Bu bağlamda devletler için kutsal sayılan egemenlik ilkesinin en önemli maddi göstergelerinden biri olan sınırlar, küreselleşmenin ancak egemen devletin müsaadesi ile yaşanabileceğini hatırlatması açısından önemli ve manidardır. Egemen devletin var olabilmesi ve varlığını koruyabilmesi için

ise güvenliğini sağlaması; bu bağlamda sınırlarını sürekli bir denetim mekanizması ile tahkim etmesi şarttır.

2. Devlet ve Sınırlar

Küreselleşme süreci boyunca devlet kavramının da tanımı değişmeye başlamıştır. Bu sürece kadar devletlerin en önemli ortak paydaları ulus-devlet olma özellikler iken küreselleşme ile devlet doğasının değişmesi içeride yasaların, dışarıda stratejik yönelimlerin değişmesine sebep olmuştur. Buna rağmen devletlerin egemenlik ilkeleri gereği ülke sınırları kutsal ve korunması gereken bir değer olarak, özellikle ulus-devlet geleneğinden gelen yapılar için, günümüzde de varlığını sürdürmüştür.

Bu bağlamda bir ülkenin savaş ve barış dönemlerinde sınır güvenliği büyük önem taşımaktadır. Uluslararası antlaşmalarla taraflar arasında belirlenen sınırların güvenliğinden taraf ülkeler sorumludur. Sınır ihlalleri sadece askeri amaçlarla gerçekleşmez, kaçakçılık şeklinde ticari, bilgi sızdırmak için casusluk, eylemler yapmak ve saldırı boyutlu terör amaçlarıyla da sınır ihlalleri söz konusu olabilmektedir.

Sınır güvenliği, bir ülkenin mevcut anayasal sınırlarında içeriye yasal olmayan yollardan geçişin önlenmesi maksadıyla ülkenin askeri ve kolluk güçlerinin bir bütün olarak kullanılarak ilgili tedbirlerin alınma halidir. Devletler açısından sınır ise; sahip olunan toprağın diğer devletler ve uluslararası sahadan ayrılmasıdır. Devletlerin egemenlik sahaları üzerinde yaşadıkları topraklarıdır. Dolayısıyla mülkiyet ve egemenlik hakkını ifade eden, iki devlet arasındaki fiili ayrımı gösteren bir kavramdır. Bu sebeple de devletler haklarını kaybetmemek için sınırlarını korumak, sınır güvenliğini sağlamak mecburiyetindedirler.

Sınır güvenliğinin sağlanması amacıyla alınan tedbirler teknolojik araç gereç, çit, duvar, devriye vb. tedbirler olabileceği gibi, sınırdaş ülkeler arasında yapılan sınır anlaşmalarında yer alan önleyici tedbirler de olabilmektedir. Türkiye'nin Entegre (bütünleşik) Sınır Yönetimi Stratejisinin Uygulanmasına Yönelik Ulusal Eylem Planında da yer aldığı üzere "Sınır anlaşmalarında genellikle sınırların; diğer devletçe her türlü saldırıdan masum bulundurulması, sınır boylarında oturan halkın sınır güvenliğini ihlal etmemesi, sınırlarda her türlü kaçakçılık, çetecilik ve hırsızlık gibi eylemlerin işbirliği ile önlenmesi amacı güdülmektedir" (İçişleri Bakanlığı, ESYSUYEP, 2006, s.12).

Tarihte var olan devletlerin sınırları çeşitli şekillerde belirlenmiştir. Günümüze kadar değişmeden gelen sınırların çoğu dağlar, nehirler, göller gibi coğrafi unsurlara göre tespit edilen sınırlar olmuştur. Dünyada devlet sınır-

larının çoğunluğu topografik özelliklere göre tayin edilmiştir. Tabii engeller içeren sınırların korunması daha kolay olduğu için tercih edilirken engellerin bulunmadığı yerlerde başka önlemler ile sınırların güvenliği için farklı uygulamalar tatbik edilmiştir.

Haritalarda kırmızı çizgilerle gösterilen sınırlar arazide karşımıza bir akarsu, sürülmüş bir arazi, tel çekili bir hat ya da mayınlı bir bölge, bataklıklar, ormanda ağaçların kesilmesiyle oluşan bir hat olarak çıkmaktadır. Devletler bu hatları dış güvenlik yani savunma ve iç güvenlik yani asayiş, kaçakçılık, yasadışı göç ve girişler, salgın hastalık gibi sağlık tedbirleri, terör saldırıları v.s. için koruma amaçlı tedbirler almışlardır.

Bir ülkenin coğrafi bütünlüğünün yanı sıra komşularının sayısı ve niteliği ile o ülkenin güvenliği arasında da güçlü bir bağ bulunduğu, kantitatif incelemelerle kanıtlanmıştır. *"Sınır sayısı arttıkça, bir ülkenin saldırıya uğraması, tehdit edilmesi ve birden fazla cephede savaşa girmesi olasılığı artar"*(Oran, 2001, s. 24).

Sınırların güvenliği konusunda akla ilk gelen kara sınırlarının güvenliğidir. Ancak devletlerin deniz, toprak altı ve hava sahalarının da sınırları vardır. Bir ülkenin etrafı denizlerle çevrili ise veya denize kıyısı varsa; kara sınırları ile açık denizler arasında "karasuları" olarak adlandırılan alan da devletlerin sınırları kapsamındadır. Karasuları; "*Bir kıyı devletinin kara ülkesini çevreleyen ve uluslararası hukuka uygun olarak açıklara doğru belirli bir genişliğe kadar uzanan kıyı devletine ait deniz kuşağına verilen ad*" (Pazarcı, 2007, s. 276) olarak tanımlamaktadır. Coğrafi olarak da bu alanlar aşağı yukarı kıtasal şelf[2] alanlarıyla örtüşmektedir.1982 tarihli Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi'nde karasularının en fazla 12 mil olabileceği belirtilmektedir. O halde devletin deniz sınırını karasularının bittiği çizgi olarak kabul etmek gerekir.

Bir ülkenin kara sahası sadece toprak sathından ibaret değildir. Toprağın içi/altı da o ülkenin kara sahasıdır. Dolaysıyla ülkelerin sadece yatay değil dikey sınırları da vardır. Bu dikey sınırların önemi özellikle doğal kaynakların egemenliği noktasında önem kazanmaktadır. Kuveyt'in Irak-İran savaşı sırasında Irak'ın sınır bölgesinde, yan sondajlarla Irak petrollerini kullanması sonucu Irak tarafından Kuveyt işgal edilmiştir.

Devletlerin toprak üstü sınır hatlarından alta doğru yani dünyanın merkezine doğru çizilecek düz hatlar ile belirlenen toprak bloğu o ülkenin toprak altı ülkesi olarak kabul edilmiştir. Yani devletin toprak üstünün izdüşümü o

2 Deniz seviyesinin altında, kıyı çizgisinden -200 m. derine kadar inen bölüme kıta sahanlığı (şelf) denir. Şelf kıtaların su altında kalmış bölümleri sayılır.

ülkenin toprak altı sınırını da belirlemiştir. Devletin kıta sahanlığının uç sınırlarının deniz altındaki izdüşümü ve bunun havadaki dikey bir çizgiyle meydana gelen sınır da hava saha sınırını oluşturmaktadır. Hava sınırında yükseklik olarak hiçbir sınır kabul edilmemiştir. Dolayısıyla hava, kara ve deniz sınırlarının son noktalarında uluslararası hukuk kuralları geçerli iken ülkeler arası sınırlarda ise antlaşmalar geçerli kılınmıştır.

Türkiye bir ada devleti olsa idi sınır sorunları bu kadar kompleks ve yoğun olmazdı. Yaşanılan sınır sorunlarının sebeplerine yönelik Kaya'nın yapmış olduğu çalışmada bu durum tespit edilmiştir. Kaya'nın NVivo-9 Analiz Programı ve elde ettiği mülakat bulguları neticesinde sınır güvenliği söylemindeki değişimin nedenlerine ilişkin değerlendirmeler Şekil'de ki gibidir.

<table>
<tr><th colspan="4">Türk Uzmanların Gerekçeleri</th><th colspan="2">Yabancı Uzmanların Gerekçeleri</th></tr>
<tr><td rowspan="3">Profesyonel</td><td rowspan="3">İdari</td><td>Sınırlar</td><td>Yasal</td><td colspan="2">İdari</td></tr>
<tr><td rowspan="2">Politika</td><td rowspan="2">Bilinçlenme</td><td>Politika</td><td>Bilinçlenme</td></tr>
<tr><td>Profesyonel</td><td>Yasal</td></tr>
</table>

Şekil 1. Sınır Güvenliği Söylemindeki Değişimin Nedenleri (Kaya,6).

Şekilde ifade edilen bağlama göre, Türk ve yabancı uzmanların görüşlerine göre ağırlık basan konular arasında, sınır güvenliğine dair profesyonellik, idari ve yasal durum ile bilinçlendirme ve politika konularının yoğun olarak belirtildiği görülmektedir. Şekil 1.'den de anlaşılacağı üzere, sınır güvenliği söylemindeki değişimin nedenleri olarak Türk uzmanların üzerinde durduğu konular arasında "profesyonel" ve "idari" hususları yer almaktadır. Bu kapsamda, mevcut sınır güvenliği yapısının profesyonel olmaması ve bu bağlamda kurumsallaşmanın sağlanamamasının sınır güvenliği söyleminin değişiminde etkili olduğu hususu Türk uzmanlarca yoğunluklu olarak dile getirilmiştir. Buna mukabil olarak, yabancı uzmanlar ise, öncelikli olarak, sınır güvenliği konusunda kurumsallaşamamayı ve politika eksikliğini sınır güvenliği söylemindeki değişime neden olan faktörler olarak ifade etmişlerdir. Atıfta bulunulan konular dikkate alındığında, sınır güvenliği konusunda kurumsallaşamamanın sınır güvenliği söylemindeki değişimde rol aldığı hususunda hem Türk hem de yabancı uzmanlarca üzerinde yoğunluklu olarak durulmuştur.

Sınır güvenliğine *dair kurumsal bir bütünlüğün ve bütünleşmiş bir yapının olmaması, profesyonel bir sınır güvenliği yapısından yoksun olunması, yasal mevzuattaki boşluklar, yeni yasal düzenlemelere duyulan ihtiyaç, sınırların fiziki yapısının elverişsiz olması, ulusal sınır güvenliği politikasının oluşturulamaması ve sınır güvenliğinin mevcut durumuna ilişkin bilinç eksikliği gibi hususlar sınır güvenliği söyleminin değişimine etki eden faktörler olarak*

belirtilmiştir (Kaya, 2013, s. 6).

Hasım ve hasım olması muhtemel komşu devletlere, askeri tehditlere karşı ele alınan sınır yönetimi güvenlikle ilgili algılamalarındaki değişikliklere paralel olarak değişerek yerini yasadışı göç, insan kaçakçılığı, uyuşturucu kaçakçılığı, silah kaçakçılığı ve terörizm faaliyetleri ile mücadeleyi kapsayan adli boyutlu bir kavram haline gelmiştir.

Serbest dolaşım fikrinin pratikte gerçekleştirilebildiği bir bölge olan Avrupa'nın, Arap Baharı ve özellikle Suriye krizinden sonra sınır güvenliği politikalarında bazı değişmeler olmuştur. Lüksemburg İç ve Dış İşleri Bakanı Jean Asselborn'un şu ifadesi AB'nin sınır ve güvenlik politikasında atabileceği muhtemel adımları en iyi şekilde özetliyor: *"Şengen, ancak harici sınırlarımız korunursa baki kalabilir* (Sınır Bülteni, 2015).

Milliyet gazetesinin 31 Mart 2016 tarihli haberine göre Barzani; "*Orta Doğu'ya baktığınızda eski sınırlar sadece kâğıt üzerinde kalmış. Bölgedeki yeni gerçekler Orta Doğu haritasını yeniden çiziyor"* dedi. Parçalanma tehlikesiyle karşı karşıya olan Irak, Türkiye'nin Orta Doğu politikaları içerisinde önemli bir yer tutmaktadır. Irak'ın olası parçalanması halinde 1926 tarihli Ankara Anlaşması hükümsüz/kadük olacağından Türkiye'nin Irak'ın kuzeyinde yer alan Musul ve Kerkük üzerindeki hakları yeniden doğacaktır. Bunu çok iyi bilen emperyalist güçler bölgede Türkmen katliamına seyirci kalmaktadırlar. Türkmen dağındaki devam eden mücadele katliamın boyutunu göstermektedir. Bugün 36° kuzey enleminin üstünde yer alan Irak topraklarında yaşayan nüfusun (3.573.000), yaklaşık %26'sını (923.000) Türkler teşkil eder. 35°-36° kuzey enlemleri arasında yer alan, Kerkük, Altun Köprü, Tisin, Leylan, Taze Hunmatu, Tavuk, Yayçı, Türkalan gibi tamamen Türk yerleşim birimleri vardır ve bu enlemlerde yaşayan halkın %65'i Türk'dür. Türklerin oranı, Bağdat çevresinde %10, daha güneyde %5'e düşmektedir (Özey, 2009, s. 373-374).

Yukarıda ifade edilenler ışığında; Türkiye'nin konumu ve bu konumdan kaynaklı jeopolitik değerleri, bu bölgenin geçmişte olduğu gibi gelecekte de hareketli, çatışmalı ve tartışmalı ilişkilere sahne olacağı yönündedir. Bu bağlamda hazırlanmış olan makalenin konusu güvenlik ekseninde bölgenin yeniden değerlendirilmesini ve yorumlanmasını öngörmektedir. Buna geçmeden önce ise sınır ve güvenlik kavramının irdelenmesi uygun görülmüştür.

3. Güvenlik ve Sınırlar

Coğrafya, insanlığın tarih sahnesinde var olduğu andan itibaren, insan için güvenlik açısından bir sahne olmuştur. Mekânda barınma, beslenme ve güvenlik ihtiyacını karşılamak isteyen insanoğlu sürekli değişim ve mücade-

lelerle güvenliğini sağlamaya çalışmıştır. Bu bağlamda, "*kişi için ev, toplum için coğrafya güvenliğin ve diğer yaşam koşullarının sığınakları olma değerini taşımış ve coğrafya toplumun evi; güvenlik aradığımız, barındığımız, doyduğumuz, son olarak kaldığımız yer*" (İlhan, 1999, s. 5) olarak değerlendirilir.

Türkiye Cumhuriyeti, Avrupa, Balkanlar, Kafkasya ve Orta Doğu ile sınırları olması sebebiyle jeostratejik konumuna bağlı olarak bölgesel ve uluslararası gelişmeler karşısında etkilenebilen bir ülke haline getirmiştir. Ülke politikalarının tayin ve uygulamalarında içinde yer aldığı jeopolitik konumu göz önünde tutulmalıdır. Nitekim Atatürk de Türkiye'nin coğrafi konumunun önemine işaret etmiştir: "*Ekonomik kalkınma, Türkiye'nin hür, bağımsız, daima kuvvetli, daima daha ileri Türkiye idealinin, belkemiğidir. Türkiye bu kalkınmada, iki büyük kuvvete dayanmaktadır. Birincisi, toprağı, iklimleri, zenginlikleri ve başlı başına bir servet olan coğrafi vaziyeti. İkinci olarak, Türk milletinin, silah kadar makine de tutmaya yaraşan kudretli eli ve milli olduğuna inandığı işlerde ve zamanlarda tarihinin akışını değiştirecek kahramanlıkta ortaya çıkan yüksek benliği…"*(Özey, 1999, önsöz) demiştir.

Türkiye Cumhuriyeti Devleti jeopolitik konumu nedeni ile birçok sorunla karşı karşıya kalmaktadır. Başka bir deyişle, söz konusu bu sorunlarının coğrafi bir yönü bulunmaktadır. Bu sorunlardan bazıları; çalışma sahasının güneyinde yer alan Musul - Kerkük sorunu, Boğazlar sorunu, Ege Denizi'nde Yunanistan ile yaşanan adalar, karasuları ve kıta sahanlığı sorunu, Irak'ın Kuzey Yönetimi ve bunun Suriye'ye uzantısı sorunudur. Bir ülkenin komşuları sayı ve niteliklerine bağlı olarak bir güç unsuru olabileceği gibi güvensizlik sebebi de olabilir. Türkiye'nin coğrafi olarak güvensizliği de farklı ideoloji ve rejimlerle yönetilen, farklı amaçlara sahip, sekiz farklı ülkeye komşu olmasından kaynaklanmaktadır. Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşundan buyana Orta Doğu bölgesinde yaşanan istikrarsızlıklar bu güvensizliğe sebep olan başlıca kaynaklardandır. Coğrafya; konum, alan genişliği, topografya, bitki örtüsü ve iklim, dağlar, denizler, göller, geçitler, boğazlar yani görebildiğimiz her türlü fiziki unsurlar ile beşeri unsurları kapsar. Türkiye'nin sahip olduğu coğrafyada; deniz ticareti ve dünya siyaseti açısından önem arz eden Boğazlara erişimi kontrol etmesine, Kafkaslardan Balkanlar'a, Avrupa'dan Orta Doğu'ya uzanan yolların kesiştiği bölgede yer alması ve Avrupa'nın enerji kaynaklarına erişim hattı üzerinde bulunması sebebiyle jeostratejik konumunu güçlendirmektedir. Bu konum Türkiye'ye uluslararası önem kazandırmaktadır.

Bir ülkenin gelişim stratejisini yönlendirebilen konumun, iyi yorumlanabildiğinde ülkenin iç ve dış jeopolitik önceliklerini, stratejik öngörülerini ve giderek somut ekonomik, toplumsal, askeri ve teknolojik gereksinimlerini

göstereceğini belirten Hacıalioğlu, ülkemizin coğrafi konumunda olduğu gibi bölgeler ve kıtalararası geçiş özelliği gösteren bir konumun, öncelikle ulaşım teknolojisinin üretilmesini zorunlu kıldığını, petrol havzalarına yakınlığında, enerji teknolojisinin üretilmesini öncelikli kılacağını, coğrafyanın bir ülkenin olanaksızlıklarının habercisi olduğunu belirtmiştir (Hacıalioğlu, 2001, s.71-72). Bu bağlamda, Türkiye'nin politikası da, cumhuriyetin kurulmasından günümüze konumu ve komşu ülkelerle ilişkiler olmak üzere iki temel olgu dikkate alınarak şekillendirilmiştir (MFA, 2016). Bu durumu İlhan (1999, s.19), "*Coğrafi yapıların ve coğrafi unsurların siyasi faaliyetler ve kararlardaki etkisi kesindir. Ülkelerin yeryüzündeki yerleri, siyasi hudutları, fiziki özellikleri, genişliği (alan), iklimi, kaynakları, politikalarını şekillendirmekte ve farklılaştırmaktadır. Bu unsurlarla birlikte sosyo-kültürel, ekonomik, askeri unsurlar ülkelerin gücünü oluşturmakta, politikaya yön vermekte, uluslararası ilişkileri belirlemekte, geleceğe yönelik değerlendirmeler yapılabilmekte ve politikalar oluşturulmaktadır*" şeklinde ifade etmiştir. Toplumların ekonomik ve sosyal hayatlarını etkileyen coğrafi unsurlar, güvenliklerini de etkilemektedir. Coğrafyanın siyasi, beşeri, fiziki yönleri başta olmak üzere bütün alanlarından yararlanılarak üretilen jeopolitik, bu anlamda ulusal güvenliğe doğrudan hizmet eden çalışmaların yapıldığı temel alanlardandır.

Günümüzde yaşanan Suriye mülteci krizi nedeniyle ülkemizin derinden etkilenmesi, sınır ve güvenlik ilişkisinin ne kadar önemli ve devlet egemenliğinin göstergesi olması bakımından ne kadar elzem olduğunu ortaya koymaktadır. Bu bağlamda çalışmanın bundan sonraki bölümlerinde Uludere sınırı üzerinden sınır güvenliğini etkileyen faktörler sorgulanacak, ardından konu ile ilgili bir çözüm önerisi ortaya konmaya çalışılacaktır.

4. Uludere Sınırı Örneği

Çalışma son 30 yıldan beri güvenlik problemlerinin en yoğun yaşandığı Uludere'deki Türkiye-Irak sınırını konu almaktadır. Bu bölge sınır güvenliği açısından zaman zaman önemli ihlallere uğramakta, alınan güvenlik tedbirleri arazi yapısı ve ülkemiz sınırının ötesindeki alanlarda otorite boşluğu nedeniyle yetersiz kalmaktadır.

Şırnak'ın Uludere İlçesi, Gülyazı köyü yakınlarında Irak topraklarında, 28.12.2011 tarihinde bölücü terör örgütü mensupları oldukları zannıyla yapılan bombalama sonucu 34 kişinin ölümüyle sonuçlanan olay, yıllardır var olan sınır güvenliği sorununu daha da görünür hale getirmiştir.

4.1. Sınır Güvenliği Açısından Uludere'deki Tehditler

Uludere ilçesi Türkiye'nin Irak sınırında bulunan kritik bir noktada yer alır. Türkiye-Irak sınırı, dağlık ve engebeli arazilerden geçmektedir. Saha, Güneydoğu Toros Dağları'nın devamı olup, litolojik yapı itibariyle, karstik topografya şekillerinden, özellikle irili ufaklı binlerce mağara bulunmaktadır. Engebeli ve sarp kayalıkların geniş alanlara yayıldığı; ulaşımın patika dağ yolları ile sağlandığı bu arazi, "terörist çetelerine büyük kolaylık sağlamaktadır; gizlenme, barınma, kışı geçirme, erzak depolama, silah ve mühimmat depolama gibi…" (Doğanay, 2014, s. 94).

Türkiye-Irak sınır bölgesi, terör sorununun en şiddetli yaşandığı alandır. "*PKK'nın Irak'ın kuzeyindeki kamplardan yönetiliyor olması, Irak ve Türk tarafında yerleşik bazı örgüt kamplarının olması, bölgede kaçakçılık faaliyetlerinin yoğun şekilde alan bulması, sınırların büyük ölçüde kontrole elverişsiz olması, arazinin derin ve dar vadilerle bölünmüş olması sınırda yaşanan önemli sorunlardır" (Köktaş, A. 2011)*. Yörede topografik şartlar kadar, iklim koşulları ve bitki örtüsü gibi etkenlerde takibi güçleştirecek özelliklere sahiptir. Bu koşullarda yaşanan mevsimlik değişkenlikler de olumsuz etkilerde bulunur.

Bölgede uzun yıllardan beri süregelen kaçakçılık faaliyeti bünyesinde önemli güvenlik riskleri de barındırmaktadır. Çünkü bölge terör faaliyetlerinin çok yoğun olduğu bir sınıra sahiptir ve kaçakçılık görüntüsü altında geçişlerin tam kontrol edilemediği gerekçesiyle önemli tehditler barındırmaktadır. Bölgede yapılan kaçakçılık faaliyetleri bölücü terör örgütünün en önemli gelir kaynaklarından birisi olması sebebiyle örgüt tarafından da desteklenmektedir. Bu noktalardan hareketle ülkemizin güneydoğu sınırındaki güvenliğin tam olarak sağlanmamış olması bu bölgelerden kolayca geçişi mümkün kılmakta, kaçakçıların yanında teröristlerin de topraklarımıza sızmasına sebep olmaktadır. Bu bağlamda aslında ulusal bir güvenlik tedbiri olan kaçakçılıkla mücadele aslında en çok sınır güvenliği için vazgeçilmez önemde bir politika ve görevdir.

4.2. Uludere'deki Kaçakçılığın Nedenleri

Bölgedeki kaçakçılığın sebepleri şu şekilde sıralanabilir;

- Bölge insanının kaçakçılıktan elde ettiği geliri helal olarak görmesi,
- Kaçakçılık yapan şahısların kolay para kazanma isteği,
- Ülkede sigara fiyatlarına yapılan zamlar nedeniyle arz ve talep oluşumu,
- Irak'taki karışıklıktan kaynaklanan otorite boşluğu nedeniyle sınırın karşı tarafından herhangi bir denetim olmaması,

• Kaçakçılıktan sağlanan gelirin terör örgütünün önemli gelir kaynaklarından biri olmasının olduğu değerlendirilmektedir.

Foto 1. Uludere Sınır Hattında Kaçakçılara Ait Katır Sürüsü.

Foto 2. Uludere Sınır Hattında Kaçakçılara Ait Terk Edilmiş Malzeme.

Sınır hattının dağlık ve engebeli bölgeden geçmesi, derin vadi ve dere yataklarının bulunması, sınır hattında herhangi bir fiziki engel sisteminin bulunmaması nedeniyle kontrol edilmesi güç bir bölgedir. Hemen sınır hattının güneyinde bölücü terör örgütüne ait kamp alanlarının bulunması sebebiyle Irak'ın kuzeyinden ülkemize uzanan kaçakçılık güzergâhları aynı zamanda örgüt mensupları tarafından da giriş-çıkış güzergâhı olarak kullanılmaktadır. Bölücü terör örgütünün sınır hattının güneyinde bahse konu güzergâhlar üzerinde sözde gümrük noktaları oluşturarak kaçakçılık yapan şahıslardan taşıdıkları

malın cinsine göre sözde vergi aldıkları (Foto 3) ve bu şahısları milis/ işbirlikçi gibi kendi örgütsel faaliyetlerinde (tehdit mektubu gönderme, adam çağırma, bölgedeki birlikler hakkında bilgi elde etme, malzeme temini) kullandıkları, kendilerine destek vermeyen bölge halkının kaçakçılık yapmalarına engel oldukları, bu sebepten halkın büyük çoğunluğunun örgütü desteklemek zorunda kaldığı, kaçakçılığın var olmasının terör örgütünün gücünü ve otoritesini artırdığı saha çalışması sonucunda anlaşılmıştır.

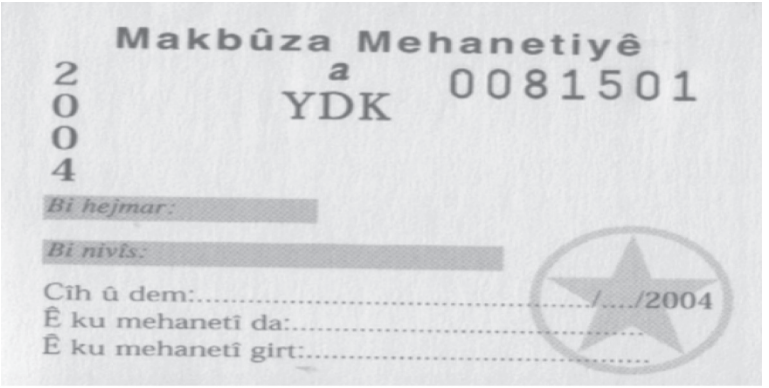

Foto 3. Terör Örgütünün Sınırda Kaçakçılardan Aldığı Para Karşılığı Sözde Vergi Makbuzu.

Foto 4. Uludere Sınırında Kaçakçılar Katırlara Mal Yüklerken.

Sınırın oldukça sarp arazi üzerinde bulunması nedeniyle sadece sınır taşlarıyla bilinmesi ve fiziki güvenlik tedbirlerinin son derece yetersiz olması

sınır güvenliği açısından en önemli tehdittir. Şırnak İli'nin konuşlandığı 139 km'lik Irak sınır hattında kafes tel, dikenli tel, duvar, iz tarlası… vb. herhangi bir fiziki emniyet tedbiri bulunmamaktadır. Bu sınırın yaklaşık 77 km'sinin dağlık araziden oluştuğu, yaz tertiplenmesi doğrultusunda sınır hattını kontrol eden üs bölgeleri arasında 2.7 km ila 5.8 km aralıklarında mesafeler varken, kış tertiplenmesi sırasında bazı üslerin kapatılma zorunluluğu nedeniyle bölgedeki üsler arasındaki mesafenin 16.7 km'ye çıktığı (T.B.M.M. 2013), bu mesafeler söz konusuyken kaçakçılık ve terör faaliyetlerine karşı koymanın oldukça zor olduğu, bu yüzden sınır hattının muhafazası için; sınırın düz kısımlarında kafes tel, dikenli tel, duvar vb fiziksel engelleri yapmanın, dağlık kısımlarda ise elektronik gözetleme sistemleri oluşturmanın elzem olduğu ortadadır.

Sınır hattının sıkı bir şekilde kontrolünün yapılmaması, Uludere bölümünde sınır kapısının olmaması, bölge halkından pek çok kişinin de geçim kaynağını oluşturan kaçakçılık faaliyetlerinin yasal zemine oturtulmaması sınır güvenliğini tehdit eden önemli unsurlardır.

5. Öneriler

Türkiye'nin sınır güvenliğiyle ilgili çok önemli ve etkin adımlar atması gerekmektedir. Çünkü kaçakçılık suçları, organize suç ve terör örgütlerinin finans kaynağı olabilmekte, yarattığı vergi kayıpları nedeniyle, kamu maliyesine önemli ölçüde zarar vermektedir. Bazı kaçakçılık türleri ise vergi kaybı yanı sıra insan ve toplum sağlığını da büyük oranda tehdit etmektedir. Özellikle son yıllarda bölücü terör örgütü ülkemizin Irak sınırında yoğun faaliyetlerde bulunmakta, büyük vergi oranlarına tabi olan tütün mamulleri, akaryakıt ürünleri ve alkollü içkiler başta olmak üzere kaçakçılık faaliyetlerine yön vermeye çalışmakta ve önemli gelirler elde etmektedir. Örneğin; 16. 06. 2005 tarihli Türkiye'de Akaryakıt Kaçakçılığının Ekonomiye, İnsan ve Çevreye Verdiği Zararlar adlı Meclis Araştırma Komisyon Raporuna göre, Irak'tan ham petrol alımına ilişkin taşıma ihalelerinde bölücü örgütün 250-300 trilyon gelir sağladığı ifade edilmiştir. Bu durum araştırma sahasında şu şekilde tespit edilmiştir; yapılan kaçakçılıkta çoğunlukla katırlar kullanılmaktadır. Örneğin, sigara kaçakçılığında bir katır 3000 paket sigara taşımakta, sigara paketi 0,75 TL den alınmakta ve yurtiçine sokulduğunda ortalama 3,00 TL den satılmaktadır. Kar oranı en az (% 400) 4 katıdır. Kısaca 2250 liranız 9000 lira olmakta, bir katır sigaradan 6750 lira kar elde edilmektedir. BTÖ ise katır başına ortalama (100 dolar) 250 lira para almaktadırlar. **Günlük ortalama 500 katır geçtiğinde elde edilen günlük gelir 3,5 milyon liradır. Terör örgütünün geliri ise 125 bin liradır.**

Türkiye'nin sınır güvenliğinde zafiyete yol açan ilk husus yetki ve sorumluluk karmaşasıdır. Kamu bürokrasisi içindeki 28 farklı kurum ve kuruluşa verilen sınır güvenliği sistemi her kurumun "asli" değil de "ikincil" görevi olunca haliyle bir koordine ve yetki karmaşası başlıyor. Bu yetki karmaşasına 1991 yılında çıkartılan ve halen güncellenememiş "karmaşık" sınır güvenliği mevzuatı da çözüm olamamaktadır. Bu durum Avrupa Birliği'nin 2013 yılı İlerleme Raporu'na da yansımıştır. Raporun "Dış Sınırlar ve Schengen Alanı" bölümünde Türkiye'de "henüz ayrı bir sınır yasası ile entegre sınır yönetimini uygulayacak bir sınır güvenlik teşkilatı kurulmadığı" belirtilerek, kamu kurumları arasındaki yetki karmaşası ve koordine eksikliği sert şekilde eleştirilmiştir. Türkiye için model olacak AB'nin sahip olduğu ESY yapılanmasının kısaca ne olduğuna yönelik tanımlamasına bakmak gerekirse ESY; kişilere, mallara ve hizmetlere açık, ancak iyi kontrol edilen güvenli sınırlara sahip olmak amacına yönelik olarak, sınır güvenliği ve ticaretin kolaylaştırılması ile ilgili tüm kurum ve kuruluşlar arasında ihdas edilen, ulusal ve uluslararası eşgüdüm ve işbirliği içerisinde etkin, verimli ve bütüncül bir sınır yönetim şekli olduğu ifade edilmektedir (EU Commission, 2007). Böylece AB sadece kendi değil stratejik bir konusu olan ve olası bir AB üyesi Türkiye'nin sınır konularıyla da yakından ilgilenmektedir.

Sınır güvenliği konusunda uzun yıllar hem saha hem de karargâh ortamında çalışmış Ankara'daki üst düzey bir güvenlik yetkilisinin şu açıklamaları bu karmaşayı özetliyor: *"Türkiye'de Kara Kuvvetleri, milli güvenliğe öncelik vermiştir. Bunun için sınır aşan kaçakçılık ve sınır ihlalleri ile çok fazla ilgilenmek istemez. Gümrük Bakanlığı'nın görevi ihracat ve ithalatla meşgul olmaktır. Ancak ona da ikinci görev olarak sınır kapısı güvenliği verilmiştir. Polis şehirde asayişi sağlamakla görevlidir. Ancak ikincil görev olarak sınır kapılarında da görev yapmaktadır. Kısaca, Avrupa'da sınırlar tek bir kurumun çatısı altında korunurken bizde bunun tam tersi bir durum yaşanıyor. 2013 yılındaki Reyhanlı saldırısının nasıl gerçekleşebildiği incelenirse sınır güvenliği konusunda Türk güvenlik bürokrasisinin nasıl sınıfta kaldığı görülecektir* (Gürcan, 2016).

Bu problemin giderilmesi, mevcut çok başlılık ve koordine sorununu gidermek adına sınır güvenliğinin bütün boyutlarından sorumlu uzman bir birimin kurulması ve her türlü teknik altyapı imkânlarının bu birime sağlanması gerekmektedir.

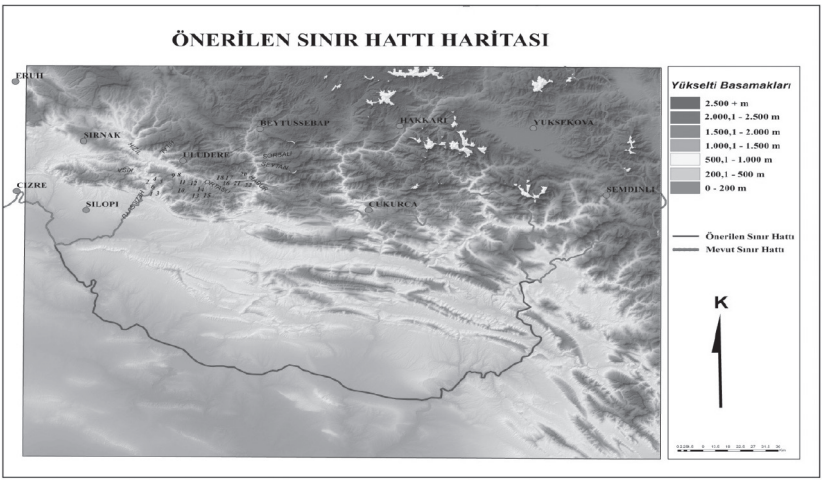
Şırnak İlinde sınır güvenliği için oluşturulan üs bölgelerinin bir kısmının olumsuz hava koşulları ve iskân yetersizliği sebebiyle kapatıldığı ve yazın tekrar açıldığı, sınır güvenliğinin yaz ve kış tertiplenmesine göre farklı olduğu, bu sebeple sınır güvenliğinin sağlanmasının bazı bölgelerde süreklilik arz etme-

diği, birçok üs bölgesinin kış tertiplenmesi kapsamında olumsuz hava şartları, iskân ve kuvvet yetersizliği sebebiyle kapatıldığı, bu üs bölgelerinin kapatılması ile birlikte Gülyazı ve Ortasu köylerinin tam hizasına gelen bölgede 13 km uzunluğundaki sınır hattında üs bölgesi bulunmadığı devlet birimlerinin raporlarına da yansımıştır. (T.B.M.M., 2013). Bu problemin giderilmesi adına yaz ve kış tertiplenmesinde sınır güvenliğinde sürekliliğin sağlanması ve teknolojik gözetleme imkânlarının kullanılması gerekmektedir.

Sınır güvenliğinin yeterince sağlanamaması ve bu sebeple sınır hattından kolaylıkla geçiş yapılabilmesinin, kaçakçılarla birlikte, bölücü terör örgütü mensuplarına da rahat hareket etme imkânı sağlamaktadır. "A*lınan tüm önlemlere rağmen terör örgütünün Irak'ın kuzeyinden eleman ve patlayıcı madde aktarımına devam ettiği mevcut yaşanan terör eylemleriyle de bir kez daha ortaya çıkmıştır"* (Erdoğan,2016). Bu kontrolsüz süreçte terör örgütü mensuplarının sınır geçişlerinde kendilerine kaçakçı süsü vererek ve kaçakçıların arasına karışarak ülkemize sızıp eylemlerde bulunması da kaçakçılık ile mücadelenin hem önemini hem de güçlüğünü ortaya koymaktadır. Bu konuda Irak otoriteleri ile karşılıklı işbirliğinin sağlanması ile etkin kontrol mekanizmasının kurulması gerekmektedir.

Türkiye'nin sınır güvenliği sisteminin olağanüstü koşulları karşılayacak şekilde oluşturulması gerekmektedir. Bu yüzden; AB'ye üyelik sürecinde taahhüt edilen ve AB'nin en önemli koşullarından biri olan yeni bir sınır güvenlik biriminin oluşturulması, sınır hattının fiziksel engeller ve elektronik sistemler aracılığıyla denetlenmesi gibi ilave tedbirlerle birlikte yeni ve kapsamlı bir kurumsal sınır güvenliği sisteminin kurulması gereği ortaya çıkmaktadır. Sınır birliği kurulmasının, kış ve yaz mevsimine ve terör faaliyetlerinin yoğunluğuna göre sayısı ve örgütlenmesi değişkenlik gösteren geleneksel kolluk kuvvetleri yerine, görevi sadece sınırları muhafaza etmek olan, bu konuda uzmanlaşmış bir yapı olması gerekmektedir.

Yukarıda ifade edilen güvenlik önlemleri ve yapılanmalarına ilaveten sınır hattında yeni bir sınır kapısı açılmasının, yasadışı geçişleri ve kaçakçılık faaliyetlerinin önlenmesi için gereklidir. Ticaretin yasal zemine oturtulmasını sağlayan Serbest Ticaret Bölgelerinin kurulması gibi idari önlemlerde zorunluluk haline gelmiştir.

Harita 1. Önerilen Uludure-Irak Sınır Hattı Haritası

Derin vadilerden yüksek tepelerden ve sarp bölgelerden geçen, Norveçli bir Albay tarafından İngiltere'nin gizli emelleri doğrultusunda çizilen Türkiye-Irak sınırının biraz güneye çekilip koruma ve korunma hattının daha belirgin hale getirilmesi (Harita: 1), sınırı daha iyi ve etkin koruyabilmek adına daha tertipli ve düzenli SINIR HATTI oluşturulabilmesi için ulusları girişimlerde bulunulması gerekmektedir. Böylece fiziki coğrafi özellikleri daha elverişli bir sınır hattı kontrol ve güvenlik amaçlı kullanılabileceği gibi iki ülke arasındaki ekonomik ve sosyal ilişkileri de rayına oturtacaktır. Böylece, gece görüş gözlükleri ve termal kameralarla donanımlı sınır devriyeleri, zemin gözetim radarları ve çeşitli tuzaklar/sensörler ile etkili sınır koruma görevi de yapabileceklerdir.

6. Sonuç

İçinde bulunduğumuz dönemde uluslararası ilişkiler yeniden dengeleri değiştirecek gelişmelere sahne olmakta ve yeni bir dünya düzeninin alt yapısı oluşturulmaktadır. Haritalar, siyasi boşluklar, merkezler, çatışma çözümleri yeniden belirlenmektedir. Bu yeni oluşum sürecinde Türkiye'nin aktif bir rol üstlenmesi halinde ilgili ülkelere vereceği mesajlar ve geliştirilecek güven ortamı ile işbirliği ve etkileşim artırılabilecek, daha etkin bir sınır güvenliği sağlanabilecektir. Türkiye Cumhuriyet'inin kuruluş sürecinde ve sonrasında yaşanan tecrübeler Türkiye'nin güvenlik mimarisinin Batı ile oluşturulmasını zaruri kılmıştır. Türkiye'nin de dâhil olduğu NATO güvenlik şemsiyesi ve bu

çerçevede ABD ile olan güvenlik ilişkisinin, Türkiye için hayati önem taşıdığı unutulmamalıdır.

Türkiye konumunun sağladığı çok önemli jeopolitik değerlere sahiptir. Dünyanın hiç bir ülkesinde olmayan sınır uzunluğu ve farklı sınır ortamına sahip olmak bunların başında gelmektedir. Bu bağlamda sınır, sınır güvenliği, sınır ilişkileri Türk dış politikası anlamında özel ihtimam gösterilmesi gereken konulardır. İstikrarsız bir bölgesel jeopolitik ortamda, milli duruşunu ve üniter yapısını koruyan bir Türkiye hem "Yurtta Sulh ve Dünyada Sulh" politikasını sürdürebilir hem de bölge ve küresel barışa ve düzene katkı sağlayabilir.

Aksi halde hem egemen devletler için kutsal bir fenomen olan sınırların korunması refleksi hem Ortadoğu coğrafyasının merkezinde bulunan Türkiye'nin -özellikle Suriye krizinden etkilenen mültecilerden- negatif olarak etkileniyor olması hem de PKK'nın finans ve militan kaynaklarının sınırlar üzerinden gerçekleşiyor oluşu gibi nedenlerle uluslararası sisteme kısır döngüsünü sürdürecek ve çözülemeyen sorunlar daha da büyüyerek Türkiye çevresinde ve içindeki muhtemel çatışmaları şiddetlendirecektir. Bu kötü sonuca ulaşmamak için Türkiye'nin sınırlarını güçlendirmesi, tahkim etmesi ve fakat mülteci kriziyle ilgili insan hakkı ihlallerine karşı da gerekli tedbirleri alması gerekmektedir.

KAYNAKÇA

Bayar, Fırat, "Küreselleşme Kavramı ve Küreselleşme Sürecinde Türkiye" [Elektronik Sürüm], Uluslararası Ekonomik Sorunlar Dergisi, Sayı 32,2008, s.25-34.

Çomak, Hasret, Avrupa'da Yeni Güvenlik Arayışları ve Türkiye: Soğuk Savaş Sonrası Avrupa'da Güvenlik Yapılanması Sorunları, Tasam Yayınları, Bilge Matbaacılık, İstanbul, 2005.

Doğanay, Hayati, Türkiye Beşeri Coğrafyas,. Pagem Akademi Yayınları, Ankara, 2014.

Erdoğan, Davut, "PKK, Çözüm Sürecinde Nasıl Güçlendi?, [Elektronik Sürüm], erişim, http://gusam.org/2016/03/18/bto-cozum-surecinde-nasil-guclendi/

Europen Uninon Commission, "Guidelines for Integrated Border Management in the Western Balkans", Updated Version, 2007. Erişim, http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/

Güney, Nurşin, Ateşoğlu, (2004). "The New Conditions of Security in the Post

Cold War Period: Turkey, NATO and EU", Analysis 2003, EU- Turkish Relations Dossier, Obs (Observatori de Politicica Exterior Europea), Barcelona-Spain.

Gürcan, Metin, "Ankara'nın IŞİD'le etkin mücadele edememesinin üç önemli nedeni", erişim, http://t24.com.tr/yazarlar/metin-gurcan/ankaranin-isidle-etkin-mucadele-edememesinin-uc-onemli-nedeni,13673, 24.03.2016

Hacısalihoğlu, İ.Yaşar, Yeni Dünya Düzeni Arayışı ve Türkiye-jeopolitik Analiz, Çantay Kitapevi, İstanbul, 2001.

İçişleri Bakanlığı, Türkiye'nin Entegre Sınır Yönetimi Stratejisinin Uygulanmasına Yönelik Ulusal Eylem Planı, ESYSUYEP Ankara,2006.

İlhan, Suat, Dünya Yeniden Kuruluyor, Ötüken Yayınları, S:20, İstanbul, 1999.

İlhan, Suat. Türkiye'nin Jeopolitik Konumu ve Türk Dünyası. Atatürk Yüksek Kurumu, Atatürk Kültür Merkezi Yay: 186. Dizi 50, Ankara,1999.

Karabağ, Servet (2014). Jeopolitik Açıdan Sınırlar. Ankara: PegemA Yayınları.

Kaya, Ahmet, "Sınır Güvenliği Paradigmalarındaki Değişim ve Türkiye'nin Sınır Güvenliği Yapısının Analizi", Uluslararası Güvenlik ve Terörizm Dergisi Sayı 4, Ankara, 2013.

Kılıçarslan, İsmail, Türkiye'yi Türkiye mi yönetecek, 12 Eylül 2015, http://www.yenisafak.com/yazarlar/ismailkilicarslan/turkiyeyi-turkiye-mi-yonetecek-2021732 Erişim Tarihi: 16.03.2016..

Köktaş, Arif, "Sınır Güvenlik Birimi Kurma Çalışmaları", Stratejik Düşünce Enstitüsü Analiz, 2011, Erişim, http://www.sde.org.tr/userfiles/file/Sinir%20Birlikleri%20Analiz.pdf

MFA, I. Türkiye´nin Uluslararası Güvenlik Perspektifi ve Politikaları, http://www.mfa.gov.tr/i_-turkiye_nin-uluslararasi-guvenlik-perspektifi.tr.mfa Erişim Tarihi: 30.08.2016.

Oran, Baskın, Türk Dış Politikası Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar, Cilt 1, İletişim Yayınları, İstanbul, 2001.

Önen, Nilüfer, "Küreselleşme Ekseninde Değişen Güvenlik Algısı", Akademik Perspektif Dergisi, 2015. Erişim, http://akademikperspektif.com/2015/03/16/kuresellesme-ekseninde-degisen-guvenlik-algisi/

Özey, Ramazan, Dünya Platformunda Türk Dünyası, Aktif Yayınevi, İstanbul,1999.

Özey, Ramazan, Dünya Platformunda Türk Dünyası Coğrafyası, Ülkeler, İnsanlar ve Sorunlar (Genişletilmiş 6. Baskı), Aktif Yayınları, İstanbul, 2009.

Pazarcı, Hüseyin, Uluslararası Hukuk Dersleri 2. Kitap, Ankara Üniversitesi

Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, Ankara, 2007.

Sınır Bülteni: 5, Küresel Çatışmalar: Sınır ve Egemenlik Sorunları Üzerine, 13 Ekim 2015, http://www.kureselcatismalar.com/sinir-bulteni-5/#more-911, Erişim Tarihi: 16.03.2016.

TBMM, Türkiye'de Akaryakıt Kaçakçılığının Ekonomiye, İnsan ve Çevreye Verdiği Zararlar, 10/238-215 Numaralı Meclis Araştırma Komisyon Raporu, 16. 06. 2005, Ankara, 2005 .

Türkiye Büyük Millet Meclisi İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu, Uludere İnceleme Raporu, TBMM, 2013, Ankara

İçişleri Bakanlığı, ESYSUYEP, Türkiye'nin Entegre Sınır Yönetimi Stratejisinin Uygulanmasına Yönelik Ulusal Eylem Planı, Ankara, 2006.

UNOG, Documents on core issues, http://www.unog.ch/80256EE600585943/(httpPages)/08EAD78C95795CDEC12579AD0057E183?OpenDocument, Erişim Tarihi: 16.03.2016.